

Fælleshaver i byen 4H Haver for alle

Inspirerende eksempler fra haver
etableret i 2015- 2018

Fælleshaverne har låst døre op til nye samarbejder.

Indhold

3	Velkommen indenfor
5	Fælleshaver flytter 4H gård til byen
7	Fælleshaver i boligområder
9	Biblioteker åbner op for uderum
10	Generelle erfaringer fra haverne
11	Faktorer der styrker et havefællesskab
13	Forening, biavlere og museum giver den gas med haver, bier og mad
15	Lokal gård åbner op for 4H klub og haver for flygtninge
17	Kulturhus skaber stærkere samarbejde mellem foreningsfrivillige
18	Fakta om fælleshaver i byen

Velkommen indenfor...

til historier om fælleshaver i byen. Med dette skriv vil 4H gerne invitere dig, til at finde inspiration i eksempler fra et udvalg af de haver der er etableret i 2015 til 2018.

Fortællingerne i denne evaluering er tænkt som inspirerende eksempler til dig som læser. Du finder ikke forslag til best practice her. Men forhåbentlig kan du spejle dig i og lære af erfaringerne fra de forskellige haver vi præsenterer her. Kendetegnet for de fælleshaver der er etableret er, at de har det samme omdrejningspunkt, haven, men forskellige udformninger i forhold til placering, organisering, udfordringer og aktiviteter. Fra vores side ønsker vi at du kan trække læring fra både de gode historier og dem hvor udfordringerne fylder mere. God fornøjelse med læsningen.

Haverne blev etableret med støtte fra Nordea-fonden, Friluftsrådets udlodningsmidler til friluftsliv og Naturstyrelsens pulje til Lokale Grønne Partnerskaber.

Fælleshaver flytter 4H gård til byen og åbner op for skole forenings samarbejde

I Horne har den lokale 4H klub i samarbejde med mange andre kræfter i lokalsamfundet, etableret en spirende og inspirerende fælleshave på en tidligere industrigrund. Sammen med skolen laver havens frivillige undervisningsforløb for elever, og SFOen er faste gæster i haven. Da børnene blev spurgt om det bedste ved at være i haverne, fremhævede de oplevelser koblet til havens rum og de elementer der er tilstede, som ikke er på skolen:

Her er mere natur end i skolen.

Haven er stor i forhold til skolen.

Her arbejder man godt sammen og er venner.

En anden ting de fremhæver er sansoplevelser og praktiske ting de laver:

Blomsterne dufter godt.

Man kan kigge på køerne, hønsene og marken.

Det er sjovt at klippe grene.

Det er sjovt at lege inde i skoven.

Snegleløb i fuglehuset var sjovest.

Muligheden for at lave fælleshave på den ledige grund i byen, var en chance for, at begynde at flytte 4H aktiviteter fra 4H gården lidt udenfor byen, ind til byen. Men haven er ikke kun 4H klubbens, det er hele byens. Byens støtteforening for skolen og børnehaven bakker op om haven og hjælper med at finde sponsorer og hjælpere til arbejdsdage.

I forenings skole samarbejdet er to frivillige fra 4H og pædagoger fra skolen kernen, hvor alle drives af deres interesse for udeliv. Men det er alfa omega at skolen bakker op om samarbejdet med en leder der deltager i arrangementer og en pedel der hjælper til, fx med at bygge fuglehuse sammen med børnene. I gruppen af kernefrivillige er der en grundlæggende vilje til at få tingene til at fungere og til at

lægge arbejde i det – det gør det lettere at overkomme evt. udfordringer når fokus er på at finde en fælles løsning. Men det gør det også lettere at gribe nye ideer og give dem vinger.

Fælleshaven inviterer byen ind til åbent hus hvert år, og laver en årlig affaldsindsamling i samarbejde med Sogneforeningen og har generelt fokus på at styrke havens lokale forankring ved at samarbejde med de erhvervsdrivende og andre lokale foreninger der er i byen.

Kommunikation og samarbejde mellem frivillige og ansatte

Fordi gruppen af kernefrivillige i haven er lille og kender hinanden godt, kommunikerer de meget på sms, og får på den måde hurtigt løst små problemer. Når man samarbejder frivillig og ansat kan der opstå konflikter fordi man har forskellige udgangspunkter for at løse opgaverne. Med klare forventningsafstemninger til hvem der løser hvilke opgaver og et fælles mål med samarbejdet og haven styrer man lettere udenom konflikter.

Fælleshaver i boligområder – giver plads til at lære sine naboer at kende

I tre boligområder i Ikast, Rosenhøj og Bellahøj samarbejder 4H med boligforeninger om at give beboerne mulighed for at skabe fælleshaver sammen.

Organisering i boligforening

I Ikast og Bellahøj er administrationen af haverne organiseret i afdelingsbestyrelserne, og derfor forankret i det eksisterende beboerdemokrati. Men det er også for dem en opgave at brede ansvaret for det frivillige fællesskab ud til flere beboere.

I Ikast og Rosenhøj er der i boligforeningen en boligsocial helhedsplan, hvor ansatte har samarbejdet med 4H om etableringen af haverne. Det har givet en hjælpende hånd til de frivillige i forhold til administration af haverne, og til at komme i gang. Men vi oplever også at det på den anden side er let for de frivillige at tage den ansattes hjælp for givet, og man får måske ikke lige spurgt andre beboere om de vil involvere sig.

Giv plads til udvikling alt efter frivillig opbakning og beboernes ønsker

Som den eneste af de tre steder, har der i Rosenhøj været en lokal 4H klub med frivillige derfra engageret i havens aktiviteter. Haven har været i gang i fire år, og oplevet medgang og modgang. Haven startede op som en 4H aktivitet, med frivillige udefra som lavede haveklub for børn. Rammerne der blev bygget op, blev brugt til forskellige aktiviteter i den boligsociale helhedsplan, og beboerne indtog området til familiemiddage, fælles arrangementer og leg. Da interessen for haveklub for børn døde hen, lå haven hen som blomsterfryd for beboerne en sæson, før der igen kom et ønske om fælleshaver for beboerne. Nu er det så småt gået i gang, og beboerne organiserer sig som en arbejdsgruppe i den lokale 4H klub. På den måde slipper de for at danne en ny forening, og de får mulighed for at trække på den viden og erfaring de frivillige i 4H klubben har. Et andet vigtigt aspekt for beboerne var muligheden for at være med i et større fællesskab end boligforeningen

lokalt. I hele processen har den lokale 4H konsulent og de skiftende boligsociale ansatte holdt dialogen åben for at bane vejen for havernes udvikling.

Et fælles område eller mange fælles rum

En fælleshave i en boligforening kan udformes på mange måder. I Rosenhøj og Bellahøj ligger haven et sted, og har mange fælles faciliteter samlet der, som redskabsskur, vand og bålsted.

I Ikast ligger haverne spredt i hele bebyggelsen foran forskellige blokke, og det har givet nogle udfordringer med redskaber og vand. Men det har også flyttet beboerne mere rundt mellem blokkene, når de har besøgt hinandens haver til fælles havedage og fejring.

Vær opmærksom på at melde klart ud hvad man som ansat kan hjælpe med, og hvor længe. Beboerne vil gerne træde til, men det er jo altid lettere når der er nogen andre der gør det.

Biblioteker åbner op for uderum med fælleshaver

Brørup Bibliotek – ny brug af uderum

Pladsen foran Brørup bibliotek har ved hjælp højbede og sidde møbler med indbyggede planter, ændret sig fra en lille motorvej, til et opholdsrum hvor man kan falde i snak om haven, drikke sin kaffe og lade roen falde over sig. Der er stor glæde over haven, også hos byens borgmester. Her har haven haft stor indflydelse på uderummets brug og værdi for borgerne. Men selve organiseringen af haven og involveringen af borgerne i dyrkningen halter. Ildsjælen bag haven er en bibliotekar, men én ildsjæl er ikke nok til at løfte haven alene. Så selv om haven har været med i projektet fra start, og der kontinuerligt har været fokus på at styrke opbakningen til haven, skal der noget andet til for at få fælleshaven bragt videre. Det vigtigste bliver at styrke den lokale forankring med flere frivillige ildsjæle og stærke samarbejder lokalt.

Tæt på Brørup er der en to lokale 4H klubber, som fra start har været inviteret med i haverne. Men deres involvering har ikke lykkedes endnu. Måske er der brugt

for lidt tid på at forklare om projektet til de lokale foreninger, og konkrete opgaver og forventet tidsforbrug for dem, og for lidt tid til at de kunne stille spørgsmål og komme med deres egne ideer og ønsker. I en organisation med mange lokalforeninger kan man heller ikke tage for givet at alle har samme forståelse og interesse i et projekt.

Skovlunde Kulturhus – udvidet åbningstid i det grønne rum

Bagved biblioteket i Skovlunde kulturhus ligger der et dejligt grønt område. Dette er nu åbnet op til flere sider, så det er lettere at opdage, få adgang til og bruge, også udenfor bibliotekets åbningstid. Flere hegn er fjernet, haver er etableret og bier summer i haven. Her er det som i Brørup, en bibliotekar der har løbet projektet i gang, med opbakning fra kommunens kulturudvalg, bibliotekets ledelse og chef. Bibliotekaren har nu trukket sig som ildsjæl, men hjælper fx de frivillige med at administrere dem der gerne vil skrives op til en have. De frivillige har langt hen ad vejen frie hænder til at gøre hvad de vil, og

det er mere eller mindre de frivillige der kører det. I Skovlunde oplever de, at haverne tiltrækker et andet publikum end biblioteket. Publikum opdager biblioteket og omvendt. Det er der god synergi i. Havens styrker i et område med mange brugere fremhæves som:

Uderummet skaber god stemning

Alle er velkomne

Der er højt til loftet

Haven er nem at snakke om

Informationer skal gentages mange gange

Husk når der laves fællesskaber i offentlige rum, med mange forskellige brugere, er det vigtigt at gentage information om hvad man gør, hvordan man kan være med og hvem man kan kontakte, på mange måder og mange gange.

Det er vigtigt at alle har en oplevelse af, at få informationen på det tidspunkt de har brug for den.

Generelle erfaringer fra haverne

Eablering af det fysiske rum

Der skal ikke nødvendigvis mange penge til at skabe rammerne om en god fælleshave, men det har været af stor værdi for de enkelte haver at der har været en sum penge til at realisere de fysiske rammer de drømte om.

Fælleshaven påvirker det område den ligger i ved at:

Skabe mere liv

Skabe et rum for at møde nye mennesker og samtaler

Skabe et sted hvor man deler med hinanden

Skabe rum til ro og positivitet hvor negative tanker og stress kan slippes

Skabe noget smukt

Tiltrækker flere til området

Fællesskabet i haven øges for deltagerne ved at:

Vi tager en snak med hinanden når vi mødes i haven

Vi er sammen om aktiviteter og inviterer nye med

Vi kan vælge det til og fra alt efter humør

Vi hjælper hinanden i haven

Vi spiser sammen

Vi leger i haven

Faktorer der styrker et havefællesskab

Selvom fælleshaverne er forskellige, er der elementer der går igen, når vi stiller skarpt på de faktorer der styrker haverne

I de 32 haver der lever videre efter projektperioden er der fire faktorer som især spiller en rolle:

Stærk opbakning til haverne fra baglandet, det vil sige jordejer og organisationer der stiller midler eller frivilliges/ansattes tid til rådighed.

Stærke kernefrivillige – en lille gruppe på 1-4 ildsjæle med en ide og et allerede eksisterende frivilligt engagement i lokalområdet.

Samarbejde – der er indgået nye samarbejder lokalt, mellem mindst to parter, om at skabe fælleshaverne.

Netværk – at være en del af et større netværk giver adgang til inspiration, motivation og støtte som fastholder og opbygger de frivillige i fællesskabet.

Forankring lokalt og nationalt

4H haver er et projekt der knytter sig til landsorganisationen 4H. I forbindelse med evaluering af fælleshaverne har vi været nysgerrige på at undersøge om de enkelte haver har oplevet fordele ved denne forankring i en landsdækkende

organisation. Det der meldes tilbage er, at det vigtigste er den lokale forankring med frivillige ildsjæle og stærke samarbejder lokalt.

Forankringen til landsorganisationen 4H har dog givet den enkelte have noget. Det de fremhæver som er muligheden for landsdækkende aktiviteter som:

Skaber netværk

Skaber fællesskab på tværs af lokalitet og organisering

Skaber fællesskab på baggrund af aktiviteten de har til fælles – fælleshaverne, og de praktiske aktiviteter med udgangspunkt i have dyrkning, mad og natur.

Dyrk stolthed og fejr det gode arbejde de frivillige laver

Havekonferencen, som samlede frivillige og samarbejdspartnere i fælleshaverne samlede erfaring og viden fra de mange haver til en fælles dag. Og det var primært de frivillige selv der fortalte om deres haver. Konferencen var lagt en hverdag i dagtimerne, og meldt ud i god tid, så de

frivillige og ansatte samarbejdspartnere havde mulighed for at tale sammen.

Det gav de frivillige et stort klap på skuldrene og masser af motivation til at fortsætte det gode arbejde i deres egne haver. Men det åbnede også for en nysgerrighed i forhold til at deltage mere i netværk med alle de andre der dyrker fælleshaver. Så et godt råd er at huske at fejre de frivillige og lade dem selv fortælle om deres initiativer og ideer til hinanden.

Havekonferencen var en festdag, men i hverdagen melder de frivillige tilbage at de ansatte i 4H, som besøger haverne, er et godt bindeled til at bringe erfaring, viden og inspiration med sig fra en have til en anden, og til at etablere kontakt mellem de haver der kan lære af hinanden.

Forening, biavlere og museum giver den gas med haver, bier og mad

På GAS museet i Hobro har der de sidste tre år været 4H aktivitet helt inde på museet. Eller i hvert fald på museets grund. Samarbejdet mellem museet, biavlere og en lokal 4H klub har åbnet op for en ny 4H klub i Hobro, men ikke mindst et nyt fællesskab for børn i byen, hvor de kan lære om haver, bier og mad og sammenhængen mellem de tre faktorer.

Museet lægger jord til fælleshaverne, som også bruges af Red Barnet Mariagerfjord, en lokal folkeskole og en børnehave.

De to biavlere har sammensat et forløb i børnehøjde, som giver indblik i biernes udviklingsspring, og vækker børnenes nysgerrighed for biernes forunderlige verden.

Nye samarbejder giver ofte ny energi – men nogen gange skal man have et prik på skulderen før man kommer med

Den lokale 4H klub som blev inviteret med i samarbejdet, startede ud med at have en

tung energi i forhold til samarbejde. De havde nok at se til, og kunne egentlig ikke overskue flere aktiviteter. Heldigvis troppede formanden for klubben op til havemøderne, og blev trukket og skubbet med i samarbejdet. Mødet med gasmuseets ansatte, de frivillige i haven og de to biavlere, gav heldigvis denne frivillige en masse energi og mod på haveaktiviteterne, og siden var han fast frivillig i haverne.

Frivillige fællesskaber vokser med stærke men fleksible rammer

På GAS museet har lederen givet fuld opbakning til haverne og de frivillige har fået lov til at bruge museets rammer til aktiviteterne. Både udenfor med haverne og bierne, men også museets undervisningslokaler er indtaget når der er lavet rammer til bistaderne og slynget honning. Museets cafe har huset møder om haven, og museets ansatte giver en hånd med i pasningen af haverne i sommerferien, fordi det også giver dem

glæde.

Lokal gård åbner op for 4H klub og haver for flygtninge

Grøntsager baner vejen for integration i Guldager i Nordjylland, hvor et lokalt ægtepar har åbnet deres gård for en 4H klub med fokus på integration.

Klubben er åben for alle, men parret har haft et ønske om at give flygtninge i kommunen et meningsfuldt fritidstilbud, hvor det de dyrker også fungerer som et tilskud til husholdningen. Økonomien i disse familier er meget stram.

I haverne 2018 er der blandt andet blevet dyrket :

Gulerødder, løg, majs, kartofler, spinat, rødbær, græskar, purløg og græskar.

Deltagerne i haven ligger vægt på hvor meget det betyder for dem selv at dyrke deres grøntsager. Friske grøntsager man selv har dyrket smager bare bedre. Haven bliver også brugt til at dyrke nogle grøntsager hjemmefra, som det ellers kan være svært at få fat i.

Klare rammer og aftaler giver rum for integration når forskellige kulturer mødes

Fra starten har 4H klubben haft klare regler for haverne. Hvis haveloddet ikke passes, pløjes det op, så en anden kan få glæde af det. Det skete i et par haver det første år, men giver også respekt for den indsats man skal lægge i haven. Der arbejdes fra de frivilliges side på at skabe en grundlæggende respekt for hinanden på trods af kulturforskelle. Den skabes med en god blanding nysgerrighed for hinandens forskelle, men også en vilje til at italesætte kulturforskelle. Ellers er det svært at opdage dem. Men en ting er mødet mellem den danske kultur og den enkelte families kultur. I mødet mellem flere kulturer fra de forskellige brugere kan der også opstå konflikter, som er svære at håndtere. Det oplever de også i haverne, og at der er grupper som decideret undgår hinanden.

Foreningslivet er en del af integrationen

En del af formålet med at etablere 4H haver sammen med flygtningefamilierne er at lære dem om dansk foreningsliv. Derfor har 4H klubben fået fire af flygtningene med i bestyrelsen for Guldagergård 4H klub. To af dem var med til landsmøde i 4H for at opleve, hvordan en landsorganisation fungerer.

Deltagelse i foreningslivet er en god indgang til det danske civilsamfund, og et sted hvor man kan få lov til at sætte kompetencer i spil man har med hjemmefra. Mange udlændinge vil gerne engagere sig, så husk at invitere dem med.

Kulturhus skaber stærkere samarbejde mellem foreningsfrivillige

Viby 4H ville gerne være med i Fælleshaven projektet, men manglede et sted at være. I Viby Sjælland var der i samme periode givet tilladelse til at oprette et midlertidigt kulturhus på en nedlagt industrigrund, KulturCosmos.

Din ildsjæl brænder sjældent for kun en ting – lad dem invitere netværket med på ideen

Som mange andre 4H klubber, havde Viby 4H svært ved at skaffe nok frivillige. Men ved samarbejdet med frivilligruppen bag KulturCosmos, fik de flere hænder til fælleshaven, men også til andre aktiviteter. De 4H frivillige der startede haven op er også blevet aktive i mange andre aktiviteter i det fællesskab de via haverne er blevet en del af i KulturCosmos.

Fælleshaven med en midlertidig placering

Når man arbejder med fælleshaver i byens rum, og gerne vil have adgang til bynære grønne områder, kommer man ofte til at

stå med en midlertidig placering. Dette gør sig også gældende i Viby. De står med den udfordring at Cosmos grunden skal bebygges i 2019, så de mangler et sted at være fremover.

Fordelen ved at være en gruppe frivillige samlet om en bred vifte af aktiviteter, der har samlet byens borgere er, at man ikke er så let at slippe af med igen.

forhold til at de i fællesskab med KulturCosmos gruppen finder et andet sted til haverne.

Da udgangspunktet for deres haver var en midlertidig placering, er alle haverne etableret i pallerammer, ovenpå paller, så de kan flyttes med til en ny placering. Det er let at etablere haver på denne måde, men det giver dog nogen vandingsudfordringer, da haverne lettere tørrer ud.

Fakta om Fælleshaver i byen – 4H
Haver for alle

Bag projektet står 4H.

Projektets primære målgruppe var børn i byen i alderen 7-13 år, deres forældre samt lokale frivillige.

I 35 by-haver har projektet involveret 1.250 deltagere og 200-250 frivillige i løbet af projektperioden 2015-2018.

Nordea-fonden, Friluftsrådet og Lokale Grønne Partnerskaber har støttet projektet.

Fakta om 4H

4H er for børn og unge med interesse for natur, dyr, og mad. 4H giver dig fællesskab gennem praktiske og kreative aktiviteter i din fritid.

4Hs mål er at skabe aktive, selvstændige og ansvarlige børn og unge.

4H har klubber fordelt over hele Danmark.

De 4 H'er står for hånd, hoved, hjerte og helbred.

Se mere på www.4h.dk

**NORDEA
FONDEN**

Vi støtter gode liv

 Friluftsrådet

Støttet med udlodningsmidler til friluftsliv